

Henderson. Man blir ju en smula förvånad, när man på etiketten under ett par gustavianska ljusappliquer i brons i samma museum läser: »Ex. coll. Crown Princess Vaning of Stockholm.»¹ Aron Andersson

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH DESS OMBUD

För närvarande har Riksantikvarieämbetet ca 500 sockenombud i olika delar av landet. Många viktiga fornlämningar ha räddats och oersättliga fynd ha kommit i dagen genom deras uppmärksamhet och ingripande. Ombudsorganisationen går ända tillbaka till J. G. Liljegrens dagar. De första ombuden tillkommo nämligen 1828. Efter Liljegrens död dröjde det emellertid ända till 1906 innan nya ombud utsågos.

Numera måste ombuden anses som oumbärliga i det kulturminnesvårdande arbetet. En svaghet i denna institution har dock den bristande kontakt varit, som onekligen ofta funnits mellan ämbetet och ombuden. Det har från många håll uttryckts önskemål, att ombuden skulle få tillfällen att komma i direkt kontakt med ämbetets tjänstemän. Ett betydelsefullt steg i denna riktning togs sommaren 1947, då Folkuniversitetet genom Nordiska Museets initiativ och i samarbete med Riksantikvarieämbetet anordnade en kurs, till vilken Nordiska Museets meddelare och Riksantikvarieämbetets ombud inbjödos. Mats Rehnberg har i Fataburen 1948 lämnat en redogörelse därom.

Det visade sig genast, att det fanns ett livligt önskemål, att liknande kurser skulle återkomma med jämna mellanrum, förslagsvis vartannat år. Under tiden den 27 juni—1 juli 1949 kunde också den andra kursen av detta slag anordnas. Förhoppning finns nu, att denna verksamhet skall kunna bli permanent.

Flera av deltagarna voro både Riksantikvarieämbetets ombud och Nordiska Museets meddelare. Enbart detta kunde vara ett skäl för en gemensam kurs för de bägge institutionerna. Det måste dessutom betraktas som en värdefull tillgång, att de bägge »centralinstitutionernas» medhjälpare mötas och få del av varandras erfarenhet.

»Traditionen och det moderna samhället» var den samlande titeln för 1949 års kurs. Då en utförlig redogörelse över den lämnas av Mats Rehnberg i Fataburen 1950, skall här endast framhållas de programpunkter, som närmast berörde Riksantikvarieämbetets verksamhet. Från ämbetets sida gällde det att ge en inblick i de nya arbetsområden och förhållanden, som de senare årens utveckling medfört i det kulturminnesvårdande arbetet, i stort sett resultat av fornminneslagen från 1942.

Förste antikvarie K. A. Gustawsson föreläste om »Det svenska kultur-

¹ De avbildade föremålen tillhöra den mycket märkliga medeltidssamling, som The Metropolitan Museum i New York för ett par år sedan förvärvade från konsthandlare Joseph Brummers dödsbo. Föremålen ha publicerats av James J. Rorimer i The Metropolitan Museum of Art Bulletin, May 1948, som — efter hänvisning av Hanns Swarzenski — riktigt jämfört dem med ett par av de mera berömda pjäserna i Duneskatten i SHM.

landskapet». Föredraget gav exempel på, hur fackstudiet av våra fasta fornlämningar ger vidare utblickar och ökad förståelse för det sammanhang fornlämningarna äga med det landskap, som fanns före det moderna åkerbrukets genombrott. Föredraget tjänade också som en introduktion till de kommande demonstrationer i fältet av fornminnesområden och fornvårdsarbeten. Museielektor C. A. Moberg redogjorde i ett föredrag, följt av demonstration och kallat »Er bygd i antikvariskt-topografiska arkivet och Historiska museet», för de möjligheter institutionen skänker hembygdsforskaren, och vilka arbetsområden institutionen omsluter. Antikvarie P.-O. Westlund redogjorde i ett föredrag, »Ruiner ovan och under jord», för de principer som riksantikvarieämbetet numera tillämpar vid undersökning och vård av byggnadsminnesmärken. I ytterligare två föredrag av museielektor Moberg och antikvarie Sverker Janson, »God hjälp och försuttna tillfällen» och »Hur långt räcker våra resurser», belystes de insatser, som ombuden kunna göra och vilka möjligheter ämbetet för närvarande har, när det gäller det kulturminnesvårdande arbetet. Alla föredrag hade begränsats till en halvtimme, för att ge deltagarna tillfälle att diskutera de behandlade ämnena.

En betydande del av kursen ägnades åt exkursioner och demonstrationer. Ämbetets fornvårdsarbeten demonstrerades, och olika gravtyper och fornlämningsliknande företeelser visades i fältet. Härvid behandlades även viktigare delar av fornminneslagen. Utfärderna voro lagda så, att både märkligare fornminnesplatser, som Nordians hög och Gamla Uppsala, och gravfält av allmän typ besöktes. Vidare demonstrerades Statens Historiska Museum, och två filmer från Riksantikvarieämbetets arbetsområde visades, nämligen »Fornminnesområdet Nämforsen» och »Hur vår forntid räddas».

De två gångna kurserna ha tydligt visat det stora behov, som finns för detta slag av verksamhet. Utan Folkuniversitetets stora intresse och insats skulle de icke ha kommit till stånd. Både Riksantikvarieämbetet och Nordiska Museet lämnade resebidrag till ett antal av deltagarna. Flera av dem hade även erhållit bidrag från olika hembygdssammanslutningar. Trots detta är det nödvändigt, att större bidrag utgå till deltagarna i kommande kurser. Många av de ombud, som gjort ämbetet de största tjänsterna, ha på grund av ekonomiska skäl icke kunnat deltaga. Det är därför ett livligt önskemål, att man skall kunna finna medel att i en större omfattning än hittills kunna understödja ombuden.

Sverker Janson

ETT A PROPOS TILL FYNDET AV EN VARMLUFTSUGN I DET S. K. BISKOPSHUSET I VADSTENA

År 1945 utförde författaren på uppdrag av dåvarande antikvarien Erik Lundberg, en undersökning av det s. k. Biskopshuset i Vadstena (fig. 1), uppfört 1473, tillbyggt i början av 1500-talet och inrymmande källare, bostadsvåning och vind. Det gällde att konstatera arten av en i det äldsta